

“เอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

จาก

‘สารนิพนธ์’ ระดับบัณฑิตศึกษา

สุพรรณ กาญจนัญญิตี*

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอาณาบริเวณที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันยาวนาน และเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งสามารถศึกษาสถานะต่างๆ จากร่องรอยอดีตย้อนกลับไปได้ไม่น้อยกว่าสามพันกว่าปีก่อนคริสตกาล

บทบาทของ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ที่มีความสำคัญขึ้นเป็นลำดับนับตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ปรากฏการณ์ต่างๆ ในภูมิภาคนี้ได้รับความเอาใจใส่จากนักวิชาการมากมายหลายสาขา มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย และการค้นพบหลักฐานใหม่ๆ เพิ่มขึ้น การเคลื่อนไหวดังกล่าวได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางในวงวิชาการและสถาบันต่างๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ไปจนถึงระดับนานาชาติ มีการรวบรวมข้อมูล และเผยแพร่แลกเปลี่ยนข้อมูลทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นับเป็นการตื่นตัวอย่างเห็นได้ชัดในปัจจุบัน

การศึกษา “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ตามสถาบันการศึกษาก็มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น สำหรับสถาบันศึกษาในประเทศไทยนั้น การศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคนี้ได้ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนแทบทุกระดับชั้น ในระดับอุดมศึกษา “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่ไม่ว่าจะละเว้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นกระบวนวิชาหนึ่งซึ่งภาควิชาประวัติศาสตร์ได้จัดไว้ในโปรแกรมการเรียนการสอนมาตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งภาควิชา และคณะอักษรศาสตร์ในมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ การศึกษาสาขาวิชานี้ได้เติบโตใหญ่ เจริญก้าวหน้าขึ้น

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เป็นลำดับตามกาลเวลาที่ผ่านไป จนสามารถจัดการเรียนการสอนสาขาวิชานี้ในระดับ “บัณฑิตศึกษา” ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมา อาจนับได้ว่า “ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นสาขาวิชาแรกที่เปิดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาของคณะอักษรศาสตร์ และในเวลาเดียวกัน มหาวิทยาลัยศิลปากร ก็ได้ชื่อว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่วางเป้าหมายผลิต “มหาบัณฑิต” ทางสาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแห่งแรกในประเทศไทย

แม้ว่าได้มีการเรียนการสอน “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในระดับบัณฑิตศึกษามาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ อันนับได้ว่าเป็นเวลา ยาวนานถึง ๑๕ ปีแล้วก็ตาม แต่นักศึกษาชั้นบัณฑิตศึกษาของสาขาวิชานี้ที่ศึกษาในระหว่างช่วง พ.ศ. ๒๕๑๗ - ๒๕๒๐ ได้ทำ “วิทยานิพนธ์” เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทยทั้งสิ้น ผลงานการศึกษาวิจัยเรื่องราวของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้จึงยังไม่ปรากฏ

หลังจากที่ ภาควิชาประวัติศาสตร์ ได้จัดทำหลักสูตรชั้นบัณฑิตศึกษาระดับใหม่ โดยแบ่งโปรแกรมการศึกษา และการทำวิทยานิพนธ์ ออกเป็น ๒ โปรแกรมด้วยกัน ผู้เลือกศึกษา “แผน ก.” จะทำวิทยานิพนธ์ที่เน้นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยเป็นหลัก ส่วนผู้เลือกศึกษา “แผน ข.” จะต้องเพิ่มหน่วยกิตการศึกษาตามรายวิชาให้ครบตามเกณฑ์ และจะทำ “สารนิพนธ์” ที่เน้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเทศต่างๆ ภายในภูมิภาคเป็นหลัก หลักสูตรฉบับดังกล่าวได้นำมาใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๐ เป็นต้นมา จนทุกวันนี้ ที่น่าสังเกตคือแม้จะมีนักศึกษาเลือกศึกษาตาม “แผน ข.” บ้างแล้ว แต่ก็ยังมีจำนวนน้อยมาก

อย่างไรก็ดี ระหว่างปี ๒๕๒๙ - ๒๕๓๑ เริ่มปรากฏผลงานการศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในรูปแบบ “สารนิพนธ์” ออกเผยแพร่สู่สายตาผู้อ่านเป็นครั้งแรก รวม ๗ เล่มด้วยกัน แม้จะมีจำนวนที่ยังห่างไกลกับจำนวน “วิทยานิพนธ์” ในสาขาวิชาเดียวกันนี้อยู่มากก็ตาม แต่ “สารนิพนธ์” ดังกล่าวเป็น “ผลงานระดับบัณฑิตศึกษา” รุนบุกเบิกอีกประเภทหนึ่ง แม้จะไม่แตกต่างไปจาก “วิทยานิพนธ์” ในด้านรูปแบบและกระบวนการวิจัย หากแต่จะมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหาสาระ

เรื่องราวในสารนิพนธ์เป็นสิ่งปรากฏอย่างใหม่
ย่อมหมายถึงว่าเป็นอีกก้าวหนึ่งของการศึกษา
ในสาขาวิชานี้

ในจำนวน “สารนิพนธ์” ๗ เล่ม
เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเทศมาเลเซีย
เสีย ๓ เล่ม เกี่ยวกับเรื่องราวของประเทศอื่นๆ
ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย บรูไน เวียดนาม
และ ฟิลิปปินส์ อีกประเทศละ ๑ เล่ม
“สารนิพนธ์” ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ.
๒๕๒๙ เรื่องแรกคือ “บทบาทและอิทธิพลของ
ลัทธิขงจื๊อที่มีต่อพัฒนาการทางการเมือง และ
วัฒนธรรมของเวียดนามในสมัยจารีต” โดย
นางประทุม น้อยวัน ต่อมาได้แก่เรื่อง “การ
ตกเป็นอาณานิคมอังกฤษของประเทศบรูไนใน
คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙” โดย นางสาวศิริพร
สมักรสโมสร “นโยบายการศึกษากับการสร้าง
เอกภาพในสังคมของประเทศมาเลเซีย ค.ศ.
๑๙๕๗-๑๙๗๑” โดย นางสาวพัชรินทร์ สวน
วิตะปัญญาและ “บทบาทของชาวจีนในประวัติ
ศาสตร์ประเทศฟิลิปปินส์” โดยนางสาว
ลัดดาวัลย์ มหารักษ์ิต ตามลำดับ

“สารนิพนธ์” ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ใน
พ.ศ. ๒๕๓๐ มีเรื่อง “การสะสมทุนของชาวจีน
ในมลายู ค.ศ. ๑๘๑๙-๑๙๐๐” โดยนางสาว

วรุณสิริ วัฒนอาภรณ์ชัย “บทบาทและอิทธิพล
ของศาสนาอิสลามในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ตั้งแต่
ต้นจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖” โดย นางรัตนา
อุณหะสุวรรณ เล่มล่าสุด ได้แก่เรื่อง “พัฒนา
การของกลุ่มอิสลามนิยมในมาเลเซียตะวันออก”
โดย นายสมมาตร เพ็ญสุตร

หัวข้อสารนิพนธ์ชุดแรกนี้มีแนวโน้ม
ศึกษาแถบภาคพื้นทะเลหรือกลุ่มเกาะมากกว่า
ภาคพื้นทวีปและในจำนวนประเทศแถบกลุ่ม
เกาะนี้ “ประเทศมาเลเซีย” จะได้รับความ
สนใจนำมาศึกษามากกว่าประเทศอื่น ๆ

การศึกษาของ นางรัตนา อุณหะสุวรรณ
ในเรื่อง บทบาทและอิทธิพลของศาสนา
อิสลามในหมู่เกาะอินโดนีเซียตั้งแต่ต้น
จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ (๒๕๒๕)^๑ นั้น
มุ่งอธิบายประวัติศาสตร์ ในเชิงสาเหตุ
ของการเกิดและความเป็นมาของศาสนาอิสลาม
ตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในประเทศอินโดนีเซีย
กับแสดงผลที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของศาสนา
อิสลามซึ่งได้ครอบคลุมวิถีชีวิตวัฒนธรรม
ของสังคมชาวพื้นเมือง โดยผู้เขียนให้
ข้อสรุปจากผลการศึกษาว่า “ศาสนาอิสลาม
ปรากฏร่องรอยในหมู่เกาะอินโดนีเซียแล้ว ตั้ง
แต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๗ แต่ศาสนานี้เริ่ม

^๑ ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มนต์ เกียรติธำมัย
กรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ : อาจารย์พัฒนพงศ์ ประคัลภ์พงศ์

เป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ ของ
หมู่เกาะในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ และรุ่งเรือง
ที่สุดในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา”
(บทคัดย่อ)

เนื้อหาของบทของ “สารนิพนธ์” เล่ม
นี้ เป็นการอธิบายความสาเหตุและผลใน
ระยะยาวนานตามอาณาบริเวณต่าง ๆ ที่กว้าง
ขวาง ไม่ใช่การอธิบายถึงเหตุและผลในช่วง
เวลาสั้นและจำกัดอาณาบริเวณที่จะศึกษา จึง
มีลักษณะการนำเสนอสาระในแนวกว้าง ผู้
อ่านจะได้ภาพรวมที่มีขอบเขตของกาลเวลา
และสถานที่กว้างไกล โดยที่ผู้เขียนเริ่มจาก
การอธิบายถึงวัฒนธรรม ความเชื่อก่อนการ
เข้ามาของศาสนาอิสลามในหมู่เกาะอินโดนีเซีย
ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ทีเดียว ต้องเสีย
เวลาไปมิใช่น้อยกับการประมวลรายละเอียด
ของช่วงสมัยนี้ทั้งหมด แล้วจึงหันมาอธิบาย
เรื่องการกำเนิด และการขยายตัวของศาสนา
อิสลามโดยจับความย้อนกลับไปยังคาบสมุทร
อาหรับตั้งแต่สมัยก่อนกำเนิดศาสนาอิสลาม
จนกระทั่งถึงการเกิดพระศาสนานบี มุฮัมมัด
กับ คัมภีร์กุรอ่าน หลักธรรม การประกาศ
ศาสนา การกำเนิดนิกายสำคัญ ๆ ของศาสนา
อิสลาม การสร้าง “จักรวรรดิอิสลาม” ตลอดจน
ไปจนถึงการขยายตัวของจักรวรรดิอิสลามใน

ทวีปเอเชีย ในอินเดียก่อนที่จะเผยแพร่เข้า
สู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งหมดล้วนแต่
เป็นรายละเอียดที่กว้างใหญ่ไพศาลซึ่งผู้เขียน
ต้องเร่งรัดนำมาบรรจุอัดแน่นไว้เป็นบท ๆ
ถึงกระนั้นแม้จะผ่านการอธิบายมาแล้วถึง ๓
บท ก็ยังดูเหมือนว่าประเด็นสำคัญตามหัวข้อ
เรื่องยังไม่ถึง จนล่วงมาถึงบทที่ ๔ ผู้เขียน
พึงจะเป็นอิสระจากส่วนประกอบอื่น ๆ และ
นำผู้อ่านเข้าสู่ประเด็นหลัก นั่นก็คือ เรื่อง
การกำเนิดและการขยายตัวของรัฐอิสลามใน
หมู่เกาะอินโดนีเซีย

สาระและความเข้มข้นของเนื้อหาหลัก
จะรวมกันอยู่ในบทสุดท้าย ก่อนถึงบทสรุป
ประเด็นเด่น ๆ ที่น่าติดตามนั้นผู้เขียนนำ
เสนอไว้ตอนท้ายๆ เล่ม แนวคิดเชิงวิเคราะห
ของศาสนาอิสลาม และอุดมการณ์ด้าน
ศาสนาในอินโดนีเซียเป็นที่น่าสนใจอย่างไร
นั้น จะหาอ่านได้ในบทที่ ๕ ซึ่งผู้เขียนได้
แสดงอิทธิพลของ “ลัทธิซูฟี” และบทบาท
ของกลุ่มมุสลิมซูฟี ไว้ได้กระจ่างพอสมควร
“...ข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวกับความสำคัญ
ของครุซูฟี ดูเหมือนจะได้รับการสนับสนุน
อย่างเพียงพอ จากหลักฐานตามพงศาวดาร
ท้องถิ่นต่าง ๆ ถึงกล่าวข้างต้น ครูผู้สอนชาว
มุสลิมเหล่านี้ได้จาริกไปมาทุกหนทุกแห่ง รวม

ทั้งในแผ่นดินชาว ได้เผชิญหน้ากับฝ่าย ศิวพุทธผู้มีอำนาจลับเช่นเดียวกัน และ พิสูจน์ได้ว่า ศาสนาใหม่มีพลังอำนาจเหนือ กว่า ครูผู้สอนซูฟีเหล่านี้มาจากจีน จามปา อินเดีย และคาบสมุทราหรับ จึงประกอบ ด้วยคนจากหลายเชื้อชาติซึ่งเอื้อต่อการแผ่ ขยายของศาสนาอิสลามไปยังอินโดนีเซีย โดยเฉพาะครูซูฟีจากจีน และ จามปา มีบทบาท สำคัญในการสอนศาสนาอิสลามแก่คนในหมู่ เกาะ...” (หน้า ๑๐๒) เรื่องน่าการรับ ศาสนาอิสลาม และลักษณะของศาสนาอิสลาม ในอินโดนีเซียเป็นอย่างไรนั้น มีผลมาจาก บทบาทและอิทธิพลของพวกซูฟี ดังคำอธิบาย ตอนหนึ่งว่า:—“สาวกแห่งซูฟี มีลักษณะการ นำเอาคำสอนดั้งเดิมเข้าร่วมกันกับส่วนสำคัญ ของความเชื่อท้องถิ่น และประเพณีในเรื่อง ของการแพร่ศาสนาอิสลาม ดังจะเห็นได้จาก จารีตวรังกานู ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ ซึ่ง มีการใช้คำบางคำในภาษาสันสกฤตปะปน และแทนคำในภาษาอาหรับด้วยบางกรณี ครู ซูฟีได้คบหาสมาคมกับผู้มีอำนาจทางการ ปกครองและสามารถที่จะขานนามีอำนาจทาง การเมืองได้หลายรูปแบบ ซึ่งบางครั้งก็ได้มา

โดยสันติวิธี บางครั้งก็ต้องใช้กำลังทำสงคราม ...”(หน้า ๑๐๓)

“...พวกซูฟีเตรียมพร้อมที่จะวาง รากฐานคำสอน บนรูปแบบวัฒนธรรม และชนบทรอบเนียบประเพณีที่มีอยู่ดั้งเดิม แล้วในอินโดนีเซีย แม้ว่าจะขัดแย้ง หรือ ต้องมีการตีความกับกฎหมายอิสลาม หรือ พื้นฐานคำสอนของอิสลามก็ตาม...” (หน้า ๑๐๔)

เป็นที่น่าเสียดายว่า หากผู้เขียนจะ พยายามเน้นหนักให้ตรงประเด็นสำคัญเสียตั้งแต่ บทต้นๆ และตัดรายละเอียดที่ไม่จำเป็นเกินพอดี ออกเสียบ้าง ก็จะช่วยให้ “สารนิพนธ์” ฉบับนี้ มีความกระชับในเนื้อหาสาระน่าอ่านยิ่งขึ้น

เรื่องเกี่ยวกับอิสลามได้นำมาเขียนไว้ เป็น “สารนิพนธ์” อีกเล่มหนึ่ง แต่ครั้งนั้นเป็น การศึกษาเรื่องราวของ “อิสลามนิยม” และ สังคมมุสลิมบางท้องถิ่นของประเทศมาเลเซีย ภายใต้อธิบายเรื่องว่า พัฒนาการของกลุ่ม อิสลามนิยมในมาเลเซียตะวันออก ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๕๗ (๒๕๒๕)^๒ โดยนายสมมาตร เพ็ญสุตร ผู้เขียนได้ตั้ง สมมุติฐานของการเคลื่อนไหวจาก “กลุ่ม

^๒ ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ : อาจารย์รศ.สุคนธ์ ชันธุ์นะภา

กรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ : อาจารย์พัฒน์พงศ์ ประคัลภ์พงศ์

อิสลามนิยมในดินแดนมาเลเซียบนวันออก” ตอนช่วง ค.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๕๗ ว่า การเข้ามาปกครองของอังกฤษในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นั้น มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญว่า การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างชาติ โดยเฉพาะ ชาวจีน และ อินเดีย ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ทำให้ ชาวจีน และอินเดีย สามารถก้าวเข้าสู่วิถีชีวิตแบบชนชั้นกลางได้ในเวลาไม่นานนัก ขณะที่ชาวมาเลย์ยังคงพอใจที่จะดำรงชีพกับระบบเศรษฐกิจที่ล้าหลัง...” ในการพิจารณาประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างชาวมาเลย์กับชาวต่างด้าวโดยเฉพาะชาวจีน ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งทางด้านเชื้อชาติ และความขัดแย้งนี้ได้ขยายตัวมากขึ้น เมื่อชาวจีนและอินเดียต้องการตั้งหลักแหล่งถาวรในมลายา รวมทั้งการเรียกร้องความเท่าเทียมกันกับชาวมาเลย์ในฐานะทางสังคมและทางการเมือง ทำให้ชาวมาเลย์ใช้พลังทางศาสนาและวัฒนธรรมเข้าต่อต้าน โดยเฉพาะในกลันตันและตรังกานู เกิดขบวนการฟื้นฟูศาสนาอิสลามเพื่อต่อต้านชาวต่างด้าว โดยเฉพาะชาวจีนที่อาจเข้ามามีอิทธิพล

ในรัฐของตน ลักษณะความเคร่งครัดทางศาสนาในรูป “อิสลามนิยม” ได้กลายเป็นตัวอย่างของชาวมาเลย์มุสลิมในรัฐอื่น ๆ เช่นกัน...

อีกประเด็นหนึ่งผู้เขียนได้เสนอว่า “...ในระหว่างสงครามและเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง ปัญหาปะทุขึ้นรุนแรงเมื่อชาวต่างด้าวได้รับการยอมรับให้เป็นพลเมืองของประเทศ มีการตั้งพรรคการเมืองของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ และมีการร่วมมือกันระหว่างพรรคการเมืองมาเลย์ จีน อินเดีย เพื่อเข้าบริหารประเทศ ลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มชาวมาเลย์ โดยเฉพาะในเขตรัฐชายฝั่งตะวันออก ได้เกิดพรรคการเมืองอิสลามขึ้นเพื่อต่อต้านรัฐบาล โดยได้รับเสียงสนับสนุนจาก “กลุ่มอิสลามนิยม” และเมื่อมีการเลือกตั้งในระดับประเทศ พรรคการเมืองอิสลามนิยม ก็ได้รับเลือกในเขตรัฐชายฝั่งตะวันออกเกือบทั้งหมด แม้จะเป็นฝ่ายค้าน แต่ก็ทำให้รัฐบาลกลับหันมาเอาใจใส่ต่อบทบาทของกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก” (บทคัดย่อ)

สิ่งที่ควรติดตามต่อไปก็คือ การเข้ามาและพัฒนาการของศาสนาอิสลามในมาเลเซีย ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาย้อนกลับไปถึงแต่แรกเริ่ม

จนถึงสมัยอยู่ภายใต้ระบบอาณานิคมอังกฤษ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ รวมเป็นเวลา ยาวนานหลายศตวรรษ ผู้เขียนคงจะตั้งใจ ฟูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาและ วัฒนธรรมอิสลามในมาเลเซีย อันเป็นที่มา และการเข้ามามีบทบาทของ “กลุ่มอิสลาม นิยม” ซึ่งแสดงออกในรูปของพรรคการเมือง PMIP (Pan Malayan Islamic Party) ซึ่งพรรคการเมืองนี้มีจุดมุ่งหมายสร้างรัฐ อิสลามขึ้นในมาลายู ประกอบด้วยสมาชิกผู้นำ ทางศาสนาอิสลาม หรือ อุลามา เป็นกำลัง สำคัญ มีฐานกำลังสนับสนุนอยู่ในรัฐแถบ ตะวันออกของคาบสมุทรมลายู โดยเฉพาะใน รัฐกลันตัน และตรังกานู ซึ่งผู้เขียนต้อง การแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตและลักษณะ ของอิสลามนิยม มีความแตกต่างออกไปจาก บริเวณอื่น ๆ ของมาเลเซีย... เมื่อถึงตอนนี ผู้อ่านย่อมจะต้องเข้าใจว่า ผู้เขียนต้องการจะ ศึกษาปัจจัยที่เป็นผลต่อพัฒนาการทางประวัติ ศาสตร์ จนก่อแรงผลักดัน “อิสลามนิยม” ขึ้น โดยเน้นพื้นที่ของรัฐกลันตัน ตรังกานู ว่ามีลักษณะเด่นชัดเป็นพิเศษและแตกต่างไป จากบริเวณอื่น ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องศึกษา เจาะลึกลงไปถึงรากเหง้าของกระบวนการ พัฒนาของศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามใน

บริเวณนี้ว่า มีบทบาทอิทธิพลและการ เคลื่อนไหวในรูปแบบใด การเน้นคำจากคำ อธิบายส่วนใหญ่มักจะมุ่งไปที่ “ปัจจัย” หรือแรงผลักดันจากภายนอก ซึ่งผู้เขียนจะให้ ความสำคัญในระดับสูงมาตั้งแต่ต้นทีเดียว ที่ น่าสังเกตก็คือ ผู้เขียนมิได้หยิบยกหรือแม้แต่ เพียงจะกล่าวถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมอันเป็น สาเหตุปัจจัยภายในที่ทำให้สังคมมุสลิมใน บริเวณนี้ต่างไปจากสังคมมุสลิมในบริเวณอื่น พลังหรือศักยภาพภายในย่อมมีอยู่แล้วเป็น พื้นฐานของสังคมที่จะก่อให้เกิดพัฒนาการ การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้

อีกประการหนึ่ง สังคมมุสลิมใน บริเวณนี้กล่าวว่ามีพื้นฐานและประสบการณ์ ทางประวัติศาสตร์ทั้งทางด้านการเมือง และ วัฒนธรรมอันยาวนานนับศตวรรษที่ต่างไป จากรัฐอิสลามอื่น ๆ การขาดประสบการณ์ ร่วมกันในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับรัฐ อื่น ๆ อย่างน้อยก็ช่วงเวลาหนึ่ง ย่อมส่งผลให้ พลังสังคมมุสลิมของรัฐกลันตัน ตรังกานู โดด เเด่นออกไป และเมื่อต้องมาประสบการณ ร่วมกันกับรัฐมุสลิมอื่น ๆ ในสมัยอาณานิคม และภายหลังอาณานิคมแล้วก็ย่อมทำให้เห็น พลังของ “อิสลามนิยม” ในรัฐกลันตัน ตรัง กานู ผิดแผกเด่นชัดเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐ

อื่นๆ จนกลายเป็นฐานสำคัญ และผู้นำด้านแนวคิด “อิสลามนิยม” ในที่สุด

จริงอยู่ผู้เขียนได้พยายามศึกษาการขยายตัวและอิทธิพลของศาสนาอิสลามในคาบสมุทรมลายูไว้ไม่ใช่น้อย แต่ก็มักจะให้ความสำคัญทั้งหมดไปที่ “ปัจจัยภายนอก” โดยเน้นว่าเป็นแรงผลักดันหรือสาเหตุทำให้กระบวนการมุสลิมขยายตัวมากกว่าที่จะศึกษากระบวนการพัฒนาจากปัจจัยพื้นฐานของสังคมภายในรัฐเหล่านั้น ดังเช่นเมื่อกล่าวถึงการเคลื่อนไหวของศาสนาอิสลามภายใต้ระบบอาณานิคมอังกฤษ ก็จะวางประเด็นไว้ว่า “...ปฏิกริยาตอบโต้การต่อต้านคุกคามผลประโยชน์ของตนจากผู้อพยพ จีน อินเดีย ด้วยกรียิตมั่นในศาสนาอิสลามยิ่งขึ้น และแสดงออกในรูปของการเมืองหลังจากที่ต้องถือสัญชาติเดียวกันกับชาวจีน และอินเดีย ดังนั้นศาสนาอิสลามจึงสามารถสถิตอยู่ในหัวใจของชาวพื้นเมืองมาแต่ได้อย่างมั่นคงกว่าเดิม... (หน้า ๒๙) และได้อธิบายในทำนองเดียวกันนี้เมื่อสมัยที่อังกฤษกลับเข้าสู่มลายูอีกครั้งหนึ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ว่า “...ปฏิกริยาอย่างหนึ่งของชาวพื้นเมืองในประเด็นทางด้าน ศาสนาคือ การหันกลับไปยึดมั่นในศาสนาอิสลาม และบางส่วนพยายามผลักดันให้ใช้กฎหมาย

อิสลามในการปกครองประเทศ... ดังนั้นศาสนาอิสลามในระยะนี้จึงมุ่งสู่ความเคร่งครัดในหลักศาสนามากกว่ายุคก่อน...” (หน้า ๓๓)

แนวคิดที่เน้นความสำคัญของแรงผลักดันจากอำนาจภายนอกที่มีผลต่อพัฒนาการของ “อิสลามนิยม” ในมลายูนั่น ผู้เขียนได้แจกแจงตามลำดับสมัย เริ่มตั้งแต่สมัยโปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษ ญี่ปุ่น และอังกฤษภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ถึงแม้จะกล่าวถึงอำนาจของไทยอยู่บ้าง แต่มิได้แยกแยะในความสำคัญที่บังเกิดผลต่อรัฐมลายูเหล่านั้นให้ชัดเจนเพียงพอ การย้ายศึกษาผลอันเกิดจากอำนาจภายนอกโดยเฉพาะจากประเทศตะวันตกนั้น มิใช่จะผิดข้อเท็จจริงไปเสียทั้งหมด แต่ในเวลาเดียวกันก็ดูเหมือนว่ายังไม่ถูกต้องโดยสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะปัจจัยสำคัญอื่นๆ ได้เลือนหายไปจากการศึกษาวิเคราะห์ของผู้เขียนไปอย่างน่าเสียดาย บทบาทที่แสดงถึงพัฒนาการของ “อิสลามนิยม” ของกลุ่มมุสลิมแห่งรัฐกลันตัน ตรังกานุ ในรูปพรรคการเมือง PMIP จะน่าสนใจยิ่งขึ้นถ้าจะศึกษาวิเคราะห์สภาพและศักยภาพภายในของสังคมมุสลิมที่เป็นฐานสนับสนุน PMIP ด้วย เพราะอย่างน้อยผู้เขียนก็ได้อ้างเอาไว้บ้างแล้วว่า รัฐอิสลาม

เหล่านี้แม้จะถูกบีบคั้นด้วยอำนาจการเมือง และวัฒนธรรมไทย แต่ “...การปกครองหัวเมืองมลายูเหล่านี้ไม่ค่อยราบรื่นนัก เพราะเจ้ามลายูต่างพยายามที่จะแยกตัวเป็นอิสระอยู่เสมอ...” (หน้า ๔๒) การเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่า รัฐเหล่านี้ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ใด สิ่งที่เกิดก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากอิสลามนิยม ซึ่งเป็นพลังพื้นฐานของสังคมอยู่แล้ว ความพยายามที่จะเข้าถึงระบบความคิดพื้นเมืองตามท้องถิ่นต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้อธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างมีความหมายสมบูรณ์ขึ้น

ปัญหาและการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศมาเลเซีย ได้นำมาศึกษาวิจัยอีกแง่มุมหนึ่งจากสารนิพนธ์เรื่อง นโยบายการศึกษากับการสร้างเอกภาพในสังคมของประเทศมาเลเซีย ค.ศ. ๑๙๕๖-๑๙๗๑ (๒๕๒๕)^๓ โดยนางสาวพัชรินทร์ สอนฐิตะปัญญา เป็นแนวคิดหนึ่งที่ต้องการอธิบายสภาพสังคมของมาเลเซียว่ามีลักษณะที่เป็น “ภาพลวงตา” ในความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ซึ่งปรากฏ

เพียงพื้นผิวนอกในสมัยอาณานิคม และ “ภาพที่แท้จริง” อันแสดงถึงความขัดแย้งและการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มเชื้อชาติสมัยก่อนและหลังได้รับเอกราช โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างและการแบ่งแยกในประเด็นที่แสดงถึงความพยายามและความล้มเหลวของนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อจะแก้ไขปัญหาและสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นในสังคมของรัฐบาลมาเลเซียเหล่านี้คือสาระโดยสรุปที่ผู้อ่านจะได้รับ

จากบทวิเคราะห์ตอนหนึ่งว่า “...การสร้างเอกภาพทางสังคมของประเทศมาเลเซียด้วยนโยบายการศึกษา เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะประชากรมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ นอกจากนี้ไม่มีเชื้อชาติใดที่เรียกว่า เป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ฉะนั้นการสร้างความสำนึกของการเป็นประชากรประเทศเดียวกัน โดยให้ความสำคัญแก่ชนชาติเดียวขณะที่ลดความสำคัญของชนกลุ่มอื่นจนเกิดการเปรียบเทียบระหว่างเชื้อชาติดังที่ชาวอินเดียนและชาวจีนรู้สึกกว่า พวกตนต้องเสียสละการถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนเพื่อเรียนรู้ภาษาประจำชาติ...ทำให้ชาวจีน

^๓ ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพรรณิ กาญจนนัฐติ
กรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ : อาจารย์พัฒนพงศ์ ประคัลภ์พงศ์

และชาวอินเดียนต้องการ “ความเสมอภาค” มากกว่า “เอกภาพ”...

การกำหนดให้ภาษามาเลย์ เป็นภาษาประจำชาติที่มีความสำคัญในการศึกษามีผลให้กลุ่มเชื้อชาติอื่นต้องการให้ภาษาของตนอยู่ในฐานะเดียวกันกับภาษามาเลย์บ้าง จึงเกิดการ “แข่งขัน” กันมากกว่าที่เป็นความ “ร่วมมือ” ซึ่งเป็นผลให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างเชื้อชาติมากกว่าที่เคยเป็นมาในสมัยที่อังกฤษปกครอง ทั้งนี้เพราะสมัยรัฐบาลอังกฤษปกครอง ทุกกลุ่มเชื้อชาติต่างก็รู้สึกว่มาเลเซียเป็นประเทศของตนที่พวกเขาควรมีสวนร่วมในการเป็นเจ้าของประเทศ... (หน้า ๘๑)

เอกภาพทางสังคมสามารถสร้างขึ้นในประเทศมาเลเซียได้หรือไม่ แ่ไหนอย่างไรรันนี้ ผู้เขียนให้ความเห็นสรุปว่า “...การแก้ไขของรัฐบาลได้แก่การออกประกาศ “sensitive issues” ห้ามพูด ห้ามวิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องภาษา สิทธิพิเศษของชาวมลายู การให้สิทธิเป็นพลเมือง เรื่องอำนาจและฐานะของผู้ปกครอง ในจำนวนเรื่องที่ห้ามพูดและวิพากษ์วิจารณ์สำคัญคือเรื่อง “ภาษาประจำชาติ” เพราะฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความ

พยายามในการแก้ปัญหา และการสร้างเอกภาพทางสังคมของรัฐบาล ยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร” (หน้า ๘๓)

การศึกษาวิจัยเรื่องราวภายในประเทศมาเลเซีย ยังคงดำเนินต่อไปอีก ดังปรากฏในสารนิพนธ์ เรื่อง การสะสมทุนของชาวจีนในมลายู ค.ศ. ๑๙๑๕-๑๙๐๐ (๒๕๓๐) ^๔ โดย นางสาววรณศิริ วัฒนอาภรณ์ชัย ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการของกลุ่มเชื้อชาติจีนในมาเลเซียโดยเฉพาะ กลุ่มชาวจีนนับว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทและมีพลังทางเศรษฐกิจมาตลอดยุคสมัยในประวัติศาสตร์ของประเทศมาเลเซีย ผู้เขียนยกประเด็นเรื่องการสะสมเงินทุนของชาวจีนว่าได้พัฒนาขึ้นตอนมาอย่างไร โดยทำการศึกษาตั้งแต่ระยะเริ่มแรก ซึ่งศูนย์กลางพัฒนาทางเศรษฐกิจเริ่มจาก “Straits Settlements” อันมี ปีนัง มะละกา และสิงคโปร์ จนกระทั่งการขยายบทบาทการสะสมเงินทุนของคนจีนจากสิงคโปร์เข้าไปครอบคลุมในคาบสมุทรมลายู นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นไป โดยชี้ให้เห็นว่า ปีนัง มะละกา และสิงคโปร์ซึ่งถูกเลือกให้เป็นเมืองทำการค้าเสรีตามนโยบายของพ่อ

^๔ ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ : อาจารย์ ดร. กวศล ทรงประเสริฐ
กรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ : อาจารย์ ดร. วินัย พงศ์ศรีเพียร

ค้าเอกชน และกลายเป็นศูนย์พัฒนาการทางเศรษฐกิจ ในสมัยอาณานิคมเป็นแห่งแรก ในมลายูได้นั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของชาวจีนอพยพค่อนข้างมาก แหล่งสะสมทุนจีนอยู่ที่ปีนังและสิงคโปร์ในระยะเริ่มแรก ก่อนที่จะก้าวเข้าไปสู่บริเวณอื่นๆ ในคาบสมุทรมลายูทำไมชาวจีนจึงกลายเป็นกลุ่มชนที่ได้เปรียบในการสะสมทุนตามแหล่งที่กล่าวและผลประโยชน์กลับตกอยู่กับกลุ่มพ่อค้าชาวจีนมากกว่าบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษซึ่งประสบกับการขาดทุนที่ปีนัง แม้ที่สิงคโปร์อันเป็นแหล่งที่อังกฤษหวังว่าจะเป็นฐานที่มั่นแห่งใหม่ทางการค้าของอังกฤษในภูมิภาคตะวันออก เพื่อทำลายอำนาจผูกขาดของฮอลันดา และนโยบายนี้จะประสบผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว เมื่อรักเฟิลด์สนับสนุนให้ชนชาติต่างๆ เข้ามาค้าขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มพ่อค้าใหญ่และมีจำนวนมากที่สุด

ผู้เขียนได้แสดงการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ได้เปรียบของกลุ่มพ่อค้าจีนที่สิงคโปร์หลายเหตุผลด้วยกัน เป็นต้นว่า "...ชาวจีนได้เปรียบ ด้วยเหตุที่เรือขนาดเล็กของชาวจีนและชาวมาเลย์สามารถแล่นเข้าไปในบริเวณตอนในของคาบสมุทรมลายูได้ ด้วยเหตุนี้จึง

ทำให้สินค้าซึ่งดำเนินการโดยพ่อค้าคนกลางของชาวจีนสามารถส่งผ่านเรือเล็กประเภทนี้ไปยังส่วนต่างๆ ของคาบสมุทรมลายูได้ ในขณะที่การขนส่งของชาวยุโรปเข้าไปไม่ถึง" (หน้า ๑๓) "...โครงสร้างสังคมที่ชาวจีนชั้นกลางนี้จึงทำให้ชาวจีนซึ่งเป็นอิสราชน มีโอกาสที่ดีกว่าในการเข้ามาค้าขายและลงทุนในธุรกิจอื่นๆ..." (หน้า ๑๔) และ "...ขุนนางมาเลย์ส่วนใหญ่มุ่งหวังแต่เพียงรายได้แน่นอนจากการเก็บภาษีและการใช้จ่ายเงินทองในเรื่องความฟุ่มเฟือยโดยไม่ยอมเสี่ยงลงทุนในธุรกิจ จะมีขุนนางมาเลย์ส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้ามาลงทุนในธุรกิจการค้าของป่า เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม แต่ก็ไม่อาจสะสมทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ..." (หน้า ๑๔)

การที่อังกฤษไม่ได้ขัดความเติบโตทางการสะสมทุนของชาวจีนซึ่งทวีคูณตามลำดับนั้น ผู้เขียนได้เสนอความเห็นไว้ว่า "เป็นการร่วมมือกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งนั้นการค้าของพ่อค้าจีน และยุโรปจึงไม่ได้อยู่ในรูปของการแข่งขัน" (หน้า ๒๓) และการที่ "ชุมชนจีน" กลายเป็นพ่อค้าสะสมทุนตั้งแต่ระยะเริ่มแรกก็เพราะนโยบายการค้าเสรีและการใช้ระบบสินเชื่อซึ่งระบบนี้เปิดโอกาสให้พ่อค้าจีนที่มีเงินลงทุนน้อย หรือไม่มีเงิน

ลงทุนเลย ก็สามารถประกอบกิจการได้ จะเห็นได้ว่าพ่อค้าจีนในยุคแรกๆ เช่น ตัน กิมเส็ง, จัมเปา หรือ ตันต็อก เสง เป็นพ่อค้ายากจน และกักขายด้วยวิธีการใช้ระบบเครดิต ระบบนี้จะนำไปสู่การสะสมทุนของพ่อค้าจีนในระยะแรก (หน้า ๓๘) นอกจากนี้แล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ซึ่งผู้เขียนได้วิจารณ์ไว้ในหน้า ๔๘ เกี่ยวกับการสร้างอำนาจและผลประโยชน์จากระบบ “กัจจุ” อย่างน่าติดตามทีเดียว

สำหรับธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกของชาวจีนในมลายูตอนช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าผู้นำมาเลย์เองได้เป็นผู้สนับสนุนให้ นายทุนจีน เข้ามาลงทุนทำเหมืองแร่โดยตรง (หน้า ๕๔) ความได้เปรียบของนายทุนจีนที่เหนือกว่านายทุนยุโรปนั้นอยู่ที่นายทุนจีนสามารถควบคุมกลไกการผลิตหลายประการดีกว่านายทุนยุโรป กลไกการผลิตของนายทุนจีนได้แก่ การควบคุมกุสัจีนระบบเจ้าภาษี สมาคมลับ ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์แต่ละอย่างไว้อย่างน่าสนใจ สำหรับสมาคมลับนั้น ผู้นำท้องถิ่นมาเลย์และอังกฤษต่างก็มีส่วนในการเสริมสร้างอำนาจและความมั่นคงให้แก่กัปตันจีนซึ่งเป็นผู้นำในสมาคมลับที่เข้าควบคุมชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีน

ทุกสาขาอาชีพ “...ในสายตาของเจ้าหน้าที่อังกฤษ ผู้นำเหล่านี้เป็นผู้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลเป็นอย่างดี แต่เบื้องหลังของเขาเป็นผู้ปกครองกุสัจีนด้วยความเด็ดขาด และโหดเหี้ยม เจ้าหน้าที่อังกฤษแทบ “ช็อค” เมื่อทราบภายหลังว่า ผู้นำชาวจีนที่เขาไว้ใจนั้น เป็นผู้นำสมาคมลับทั้งสิ้น (หน้า ๖๙) มาตรการต่าง ๆ ของรัฐในการลดบทบาทและอิทธิพลของนายทุนจีน มีรายละเอียดแจ่มแจ้งไว้ในหน้า ๗๐-๗๕

เนื้อหาในสารนิพนธ์ฉบับนี้ได้รับความกระชับและตรงประเด็นบวกกับความสามารถถ่ายทอดความคิดออกเป็นภาษาง่ายๆ และชัดเจนโดยสม่ำเสมอทำให้เป็นผลงานที่มีคุณภาพน่าติดตามโดยตลอด

บทบาทและการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประวัติสืบเนื่องติดต่อกันมาช้านานหลายศตวรรษ อาณาบริเวณนี้กลายเป็นแหล่งรองรับการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอย่างถาวรของชาวจีน และ “ชุมชนชาวจีน” ได้กลายเป็นกลุ่มพลังที่บทบาทต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ “ฟิลิปปินส์” ก็เป็นดินแดนแห่งหนึ่งที่ชาวจีนได้เข้าไปมีบทบาท

ค่อนข้างมาก และจะมีความแตกต่างหรือ คล้ายคลึงกับประเทศมาเลเซียหรือไม่ อย่างไร จะศึกษาได้จาก งานสารนิพนธ์ ของ นางสาว ลัดดาวัลย์ มหารักษ์ติ ในเรื่อง **บทบาทของชาวจีนในประวัติศาสตร์ประเทศฟิลิปปินส์ (๒๕๒๙)**^๕ ผลงานชิ้นนี้สะท้อน ภาพการพัฒนาของชุมชนชาวจีนในฟิลิปปินส์ ตามแนวกว้างของยุคสมัยต่าง ๆ แม้ว่าวิธีการ นำเสนอจะมีให้เห็นความโดดเด่นในแนวทาง การวิเคราะห์ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างใหม่ นอกเหนือไปจากการพรรณนาความก็ตาม แต่ ผู้อ่านก็พอจะได้แนวคิดพื้นฐานในแง่มุม บางอย่างเป็นต้นว่า ความรู้สึกต่อต้าน และการกีดกันคนจีนในรูปแบบต่าง ๆ ของรัฐบาล ฟิลิปปินส์ทุกวันนี้มีสาเหตุรากเหง้าความเป็น มาอย่างไร ในประเด็นดังกล่าวผู้เขียนได้ พยายามศึกษาย้อนหา ร่องรอยของความ ขัดแย้งและความไม่ลงรอยกันระหว่างกลุ่ม ชาวจีนกับกลุ่มผู้ปกครองอาณานิคมสเปนและ สหรัฐอเมริกากับกลุ่มชาวพื้นเมืองตามลำดับ ช่วงสมัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ของประเทศฟิลิปปินส์

“...เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ชาวจีนใน ฟิลิปปินส์มีจำนวนน้อยกว่ามาก ทั้งนี้เป็นผล สืบเนื่องมาจากความยากลำบากของชาวจีนที่ ต้องเผชิญกับนโยบายกีดกัน กำจัด และขับไล่ชาวจีนตามช่วงสมัยต่างๆ ตลอดมา...นอก จากนี้ “ชุมชนชาวจีน” ยังต้องเผชิญกับภัย อันเกิดจากเหตุการณ์ผันผวนทางการเมืองทั้ง ภายในและระหว่างประเทศ แต่ละยุคสมัย และระดับความเข้มข้นของ “ลัทธิชาตินิยม” ในดินแดนที่ตนอยู่อาศัยซึ่งก่อตัวขึ้นในฟิลิปปินส์ ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ รวมไปถึง “ฟิลิปปินส์นิยม” (Filipinism) ในยุคปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้...

...มีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงที่จะ กล่าวว่า “ความรู้สึกต่อต้านคนจีน” หรือ ปฏิกริยาต่อต้านคนจีน (Anti-Sinoism) ของชาวจีนฟิลิปปินส์ เป็นผลพวงหรือมรดก ตกทอดทางจิตสำนึกที่ได้รับการหล่อหลอม จากนโยบายและกฎหมายอาณานิคมของเจ้า อาณานิคมตะวันตกที่มีต่อกลุ่มชาวจีน และ กลุ่มชาวพื้นเมืองมากกว่าเหตุผลอื่นใด และเป็นสาเหตุหรือรากเหง้าที่ทำให้ความสัมพันธ์

^๕ ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพรรณ กาญจนวัชรี
กรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สันชัย สุวงศ์บุตร

ระหว่างชุมชนชาวจีน กับชาวฟิลิปปินส์ มีอุปสรรคต่อการผสมกลมกลืนและการมีทัศนคติที่ดีต่อกันและกันได้”.... (หน้า ๑๐๘)

แม้จะเน้นการเสนอรายละเอียดของเหตุการณ์ ด้วยการเลือกเฟ้นการใช้เอกสารเป็นหลักฐานสนับสนุนประเด็นและคำอธิบายอย่างค่อนข้างมาก แต่ก็ไม่ช่วยลบล้างข้อบกพร่องซึ่งปรากฏในสารนิพนธ์ฉบับนี้ จุดบกพร่องดังกล่าวมิได้อยู่ที่แนวความคิด วิธีการนำเสนอข้อมูลหรือเชิงการวิเคราะห์ หากอยู่ที่ขาดความสามารถในการถ่ายทอด “ภาษา” ให้สื่อความหมายได้ชัดเจนและถูกต้องในกระบวนการเรียบเรียงข้อความ และถ้อยคำ ข้อความอันกระต่อนกระแท่นที่ปรากฏระหว่างหน้าต่อหน้า และบรรทัดต่อบรรทัด ย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งต่อการสร้างผลงานให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ

ผลงานการศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในหัวข้อเรื่อง การตกเป็นอาณานิคมอังกฤษของประเทศบรูไนในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ (๒๕๒๙)^๖ โดย นางสาว ศิริพร สมัครสโมสร มีประเด็นหลักต่อการวิเคราะห์ ในสาเหตุและปัจจัย

สำคัญต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้ประเทศบรูไนต้องตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แนวการวิเคราะห์หาสาเหตุดังกล่าว ทำให้การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับ “บรูไน” ต้องขยายวงกว้างย้อนกลับไปถึงการเริ่มต้นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของบรูไนก่อนตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งการเริ่มปรากฏตัวของ “บรูไน” นั้น ผู้เขียนได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “... อาณาจักรศรีวิชัยสมัยเรืองอำนาจเมื่อมีอำนาจขึ้นมามีนโยบายใช้อำนาจเข้าช่วยควบคุมการค้าโดยการสร้างเมืองขึ้น เพื่อควบคุมเส้นทางการค้าตามแหล่งที่เป็นยุทธศาสตร์ เพราะการเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงของอาณาจักรขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะควบคุมเส้นทางการค้าได้มากหรือน้อยเพียงใด เพราะฉะนั้นศรีวิชัย จึงสร้างเมืองปาเล็มบังขึ้นที่เกาะสุมาตรา เพื่อควบคุมช่องแคบมะละกา บันตัม ควบคุมบริเวณช่องแคบซุนดา และเมืองท่าต่างๆ ที่อยู่ทางเหนือของเกาะชวา บรูไน กุมเกาะบอร์เนียว และมาเลเซีย คุมทางใต้ของหมู่เกาะเซเลเบส และในสภาพเช่นเดียวกัน เมื่อถึงสมัยที่อาณาจักรมลายูปาหิต

^๖ ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ
กรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ : อาจารย์พัฒนพงศ์ ประกัลภ์พงศ์

เรื่องอำนาจขึ้นมาในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ และคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ ชื่อของประเทศ บรูไนก็ปรากฏอยู่ในหลักฐานของชาว ใน ค.ศ. ๑๓๖๕ ในบัญชีรายชื่อ มีชื่อของบรูไน ว่าเป็นรัฐหนึ่งในรัฐบรรณาการของอาณาจักร มัชฌิมปาหิต...” (หน้า ๑๑) ฐานะของ บรูไน อยู่ในลักษณะเป็นรัฐบริวารของรัฐที่ใหญ่มีอำนาจกว่ามาตลอด ดังจะเห็นได้อีกว่า “...เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ตอนปลาย อาณาจักรมะละกา ก็ได้เป็นมหาอำนาจขึ้นมา จนกระทั่งมะละกากลายเป็นศูนย์กลางการค้า ที่สำคัญที่สุดของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ของสุลต่าน มัมซัวร์ (Mumsur)” (หน้า ๑๑-๑๒)

ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ “บรูไน” ได้พบกับบรรยากาศแห่งอิสรภาพหลายช่วง ในระยะสั้น ๆ เหมือนกัน ดังเช่น สมัย สุลต่าน มุฮัมหมัด ชาร์ที่บรูไนได้อิสรภาพจากอาณาจักรมัชฌิมปาหิตในราวทศวรรษ ๑๔๗๐ แต่ บรูไนก็ไม่พ้นที่จะต้องยอมรับอำนาจของ มะละกาซึ่งส่งผลให้ “บรูไน” ยอมรับนับถือ ศาสนาอิสลาม สุลต่าน โมฮัมหมัด เป็น สุลต่านองค์แรกที่ยอมรับศาสนาอิสลามเข้ามาสู่ราชวงศ์ของบรูไน (หน้า ๑๙)

ช่วงสมัยที่ “บรูไน” สามารถตั้งตัว เป็นอิสระทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ทั้งภายใน และภายนอกประเทศ เริ่มตั้งแต่ “มะละกา” ถูกโปรตุเกสโจมตีจนแตกสลายใน ค.ศ. ๑๕๑๑ ช่วงนี้ทำให้ “บรูไน” มีความมั่นคง ทางการเมือง และประสบความสำเร็จในการ ขยายอาณาเขตออกไปให้กว้างขวางมากที่สุด สภาพของ “บรูไน” ในสมัยคริสต์ศตวรรษ ที่ ๑๖ นั้น เป็นศูนย์กลางใหญ่ที่สามารถ ควบคุมชายฝั่งตะวันตกของบอร์เนียว และ ขยายไปถึงหมู่เกาะซูลู “...อาณานิคมของ บรูไน มีอาณาเขตตั้งแต่เหนือสุดของซาร์บาส์ ถึงตอนกลางของเกาะลูซอน” (หน้า ๒๑-๒๒)

การเข้ามาติดต่อกับต่างชาติของประเทศ ตะวันตกต่าง ๆ ตั้งแต่ช่วงศตวรรษนี้เป็นต้น ไป เป็นผลให้ “บรูไน” เสื่อมอำนาจลง ตามลำดับ มีข้อที่น่าสังเกตว่าผู้เขียนมิได้มอง ความสำคัญที่ประเทศตะวันตกทั้งหลายสนใจเกินไปนัก หากได้อธิบายสาเหตุสำคัญของความ เสื่อมของ “บรูไน” ว่า “...มาจากการเมือง ภายใน คือ มีการแย่งชิงอำนาจกันเองในกลุ่ม ผู้ปกครอง จนถึงขั้นเกิดเป็นสงครามกลางเมือง ขึ้น และการดึงเอาชาวต่างชาติ เช่น สเปน ซูลู เข้ามาอันเป็นเหตุให้บรูไนต้องได้รับความเสียหาย...” (หน้า ๒๔) และในแนวคิด

เดียวกันนี้ ผู้เขียนก็ยังได้เน้นถึงสาเหตุที่ทำให้ “บริไน” ต้องตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ที่สำคัญที่สุดว่า มาจากสาเหตุที่เกิดจากผู้ปกครองของบริไน ความอ่อนแอของสุลต่าน ผู้ปกครอง การแย่งชิงอำนาจกันภายในราชวงศ์ ซึ่งต่อเนื่องกันมาและสิ้นสุดใน ค.ศ. ๑๘๔๕ การต่อสู้ยืดเยื้อยาวนานถึง ๑๒ ปี และการแทรกแซงของต่างชาติแต่ละครั้ง ทำให้ “บริไน” ต้องเสียดินแดนเพื่อการตอบแทน ทำให้ อาณาจักรมีขนาดเล็กลงไปเรื่อย ๆ และหมดความสำคัญในสายตาของอำนาจตะวันตกมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ และจากนั้นก็ถึงตอนสำคัญของการวิเคราะห์ซึ่งนับเป็นหัวใจของสารนิพนธ์ฉบับนี้ถึงสาเหตุที่ทำให้ “บริไน” ต้องตกเป็นของอังกฤษในที่สุด

ผู้เขียนได้จัดลำดับความสำคัญของสาเหตุอันดับแรกว่าเป็นสาเหตุที่เกิดจากตัวผู้ปกครองของบริไนเอง ส่วนบทบาทของประเทศตะวันตกเป็นสาเหตุที่อยู่ในลำดับรองลงไป บ้างก็เสริมด้านอื่นๆ ก็คือสภาพการณ์ในภูมิภาคที่สร้างผลให้กับบริไนในทางอ้อม บริไนต้องประสบภาวะแวดล้อมอันเลวร้ายทั้งหมด จนเป็นแรงบีบคั้นที่ทำให้ “บริไน” ต้องเลือกสถานภาพยอมเป็นรัฐอารักขาของอังกฤษด้วยความสมัครใจ โดยการทำสัญญา

ใน ค.ศ. ๑๘๘๘ เพื่อความอยู่รอดของตนที่ได้ฟังฟังมหาอำนาจ ในความรู้สึกของผู้ที่ได้อ่านสารนิพนธ์แล้ว การยอมรับอำนาจอังกฤษของ “บริไน” แต่โดยดีเป็นสิ่งชวนให้ฉงนและที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ดีกว่า อังกฤษจะมองว่า “บริไน” ไม่มีความสำคัญต่อตนเองทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ และจะมองเห็นว่า “บริไน” อ่อนแอมากเกินไปกว่าจะสร้างผลกระทบใด ๆ ให้เกิดขึ้นกับอังกฤษได้ ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้ในหลายๆ ตอนมาก่อนที่จะเน้นย้ำอีกในหน้า ๕๔-๕๘ ว่า ความอ่อนแอของผู้นำและขบวนการขายชาติอันเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เป็นพฤติกรรมใหม่ ที่ทำให้ “บริไน” ต้องล่มจมถึงความตอนหนึ่งที่ว่า “...แม้แต่องค์สุลต่านก็ยังแสวงหาผลประโยชน์จากดินแดนของอาณาเขตของตน เช่น การยกดินแดนให้กับบริษัทบอร์เนียวเหนือของอังกฤษ เพื่อแลกกับรายได้ที่ทางบริษัทตอบแทนให้ ... โดยองค์สุลต่านได้ขายสิทธิอำนาจการปกครองเพื่อแลกค่าเช่า ๑,๒๐๐ เหรียญต่อปี ขณะที่หัวหน้าระดับต่างๆ ก็ขายที่ดินเป็นสิทธิ ส่วนตัวที่พวกเขามีอยู่เช่นเดียวกัน” (หน้า ๕๘)

เป็นที่น่าประหลาดใจว่า เหตุใดในช่วง ๑๒ ปีแรกของการตกเป็นรัฐอารักขา

ของอังกฤษ สภาพภายในบรูไนยังคงเสื่อมทรามเหมือนเดิม โดยที่ผู้ปกครองไม่สามารถแก้ปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์ของข้าราชการและการจลาจลต่อต้านผู้ปกครองได้ จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ อังกฤษต้องใช้วิธีลงนามการเข้าเป็นรัฐอารักขาของบรูไนอีกครั้งหนึ่งในช่วง ค.ศ. ๑๙๐๕-๑๙๐๖ ครั้งนี้ทำให้ข้าราชการอังกฤษได้เข้ามาควบคุมบรูไนมากขึ้น การยินยอมให้อังกฤษเข้ามามีอำนาจปกครอง เป็นหนทางที่ได้เลือกแล้วของผู้นำบรูไนที่แท้จริงหรือ ? และอังกฤษก็ไม่เคยเห็นความสำคัญของบรูไนมาก่อนเลย แม้แต่น้อย “บรูไน” เองที่ เป็นผู้เสนอตัวเข้าพึ่งพิงพร้อมกับมอบอำนาจอธิปไตย ทรัพย์สิน ให้กับอังกฤษด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากอำนาจแฝงมาบีบบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะที่บรรยากาศแวดล้อมเต็มไปด้วยกลิ่นอายของลัทธิล่าอาณานิคม

อย่างไรก็ตาม แนวการวิเคราะห์และข้อมูลที่ได้นำเสนอไว้ในสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นสิ่งที่ท้าทาย ก่อให้เกิดความรู้สึกปรารถนาจะศึกษาในบางสิ่งที่เป็นข้อกังขาซึ่งอาจจะยัง

ถูกปิดบังซ่อนเร้นอยู่หรือไม่นั้นต่อไปอีก อีกประการหนึ่ง หลักฐานที่ผู้เขียนนำมาใช้แทบทั้งหมดเป็นหลักฐานทั่ว ๆ ไปเท่าที่พอจะหาได้และเป็นหลักฐานชั้นสองประเภทงานเขียนของชาวตะวันตก ไม่ปรากฏหลักฐานพื้นเมืองหรือหลักฐานชั้นต้นของท้องถิ่น จึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในกระบวนการวิเคราะห์และการเสนอข้อมูล มิติการมองปัญหาและการให้ข้อสรุปปัญหาจากหลักฐานในลักษณะดังกล่าว เป็นสิ่งกระตุ้น อย่างดีที่น่าจะได้ศึกษาเรื่องราวของ “บรูไน” ต่อไปอีกได้ อย่างไม่มีวันสิ้นสุด

สารนิพนธ์เรื่อง **บทบาทและอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อที่มีต่อการพัฒนาการทางการเมืองและวัฒนธรรมของเวียดนามในสมัยจารีต (๒๕๒๕)**^๑ โดย นางประทุม น้อยวัน ขณะนี้มีเพียงเล่มเดียวเท่านั้น ที่ศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในดินแดนภาคพื้นทวีป ผู้เขียนได้ศึกษาและแสดงให้เห็นความสำคัญของลัทธิขงจื๊อที่ได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในสังคมเวียดนามสมัยจารีตช่วงเวลาที่เวียดนามเป็นอิสระจาก

^๑ ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ : อาจารย์ ดร. วินัย พงศ์ศรีเพียร

กรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สัมแสง พรหมบุญ

การปกครองของจีนซึ่งอยู่ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐-๑๔ ลักษณะการนำเสนอเป็นไปในแนวกว้าง แสดงให้เห็นพัฒนาการในระยะยาว และมีผลต่อเนื่องกันมาจากคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐ ถึงกึ่งกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ เนื้อหาที่แบ่งออกไว้เป็น ๕ บท นั้น ผู้เขียนได้ลำดับขั้นตอนพัฒนาการของสังคมเวียดนามตั้งแต่ภูมิหลังความเป็นมาของเวียดนามและความสัมพันธ์กับจีน ตั้งแต่ปี ๑๑๑ ก่อน ค.ศ. จนถึง ค.ศ. ๙๓๙ อันเป็นเวลาที่ยุคเวียดนามเริ่มต้นดำรงความเป็นอิสระจากจีน และนับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา สังคมเวียดนามได้เติบโตมีพัฒนาการในทิศทางใด รูปแบบและศักยภาพของสังคมเวียดนาม สร้างความมั่นคงตลอดจนการควบคุมสังคมเวียดนามให้เป็นปึกแผ่นถาวรต่อ ๆ มาในยุคจารีตเป็นไปในลักษณะใด กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามแนวนโยบายของความเชื่อที่เกิดขึ้นในบางยุคสมัยเป็นอย่างไรรั้น ผู้เขียนได้วิเคราะห์และให้ข้อสรุปว่า มาจากบทบาทและอิทธิพลของลัทธิความเชื่อถือต่าง ๆ ซึ่งผู้ปกครองเวียดนามได้นำมาใช้เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครอง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาจากการที่ผู้ปกครองบางยุคสมัยได้เลือกและสนับสนุนลัทธิความเชื่อใด ๆ เป็น

อุดมการณ์การปกครองและควบคุมสังคมเวียดนาม

ลัทธิความเชื่อสำคัญในสังคมยุคจารีตของเวียดนามนั้น มี “ลัทธิขงจื๊อ” และ “พุทธศาสนา” ซึ่งต่างก็ผลักดันเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อพัฒนาการทางการเมืองและวัฒนธรรมเวียดนามมาช้านาน บางสมัยพุทธศาสนามีบทบาทเด่นจนถึงระดับที่เป็นศาสนาประจำชาติ และในบางสมัยลัทธิขงจื๊อก็สามารถลดบทบาทของแนวคิดทางพุทธศาสนาลงโดยสิ้นเชิงโดยเฉพาะทางราชสำนักและกลุ่มชนชั้นปกครองซึ่งควบคุมสังคมและวัฒนธรรมเวียดนามตามแนวขงจื๊อ ความขัดแย้งทางคติ แนวความเชื่อใหญ่ ๆ ระหว่างพุทธศาสนากับลัทธิขงจื๊อปรากฏให้เห็นชัดในประวัติศาสตร์ยุคจารีตหลายสมัยดังที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์รายละเอียดไว้ในบทที่ ๒ จนกระทั่งลัทธิขงจื๊อได้เป็นฝ่ายที่ขึ้นมามีบทบาทและระดับอิทธิพลสูงสุดในสังคมเวียดนามอย่างถาวร ซึ่งผู้ปกครองและราชสำนักเวียดนามได้ยึดมั่นและฟื้นฟูเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครอง และวัฒนธรรมประจำรัฐอย่างเข้มข้น ยังผลให้พุทธศาสนาและความเชื่อในลัทธิอื่น ๆ ที่มีอยู่ในเวียดนามลดระดับความสำคัญลงไป จนกลายเป็นความเชื่อ

ระดับท้องถิ่น กลุ่มชนและปัจเจกบุคคลไป “ลัทธิขงจื๊อ” ได้ครอบงำสังคมเวียดนามในระดับสูงสุดอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์เล จนถึงราชวงศ์เหงียน และส่งผลต่อสังคมเวียดนามและการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงภายในและการต่างประเทศอย่างไรรั้น ผู้เขียนได้เสนอไว้อย่างชัดเจนตามลำดับในบทที่ ๓-๕

การกลับเข้ามายึดครองเวียดนามอีกครั้งหนึ่งสมัยราชวงศ์หมิงของจีนจาก ค.ศ. ๑๔๐๗-๑๔๒๗ ซึ่งแม้ว่าเป็นระยะเวลาสั้นๆ แค่ ๒๐ ปี แต่กลับเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อในประวัติศาสตร์เวียดนามอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในครั้ง “...การปกครองของจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ทำให้ความเป็นรัฐพุทธศาสนาของเวียดนามจากคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐-๑๔ ต้องสิ้นสุดลง...” (หน้า ๒๕) รัฐเวียดนามจึงปรากฏว่าเป็น “รัฐขงจื๊อ” โดยสมบูรณ์ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ บทบาทของลัทธิขงจื๊อได้สร้างระบบแบบแผนของสังคมเวียดนามอย่างเข้มข้น และทำให้รัฐเวียดนามแตกต่างไปจากรัฐต่าง ๆ ทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไรนั้นได้ประมวลคำอธิบายไว้ในบทที่ ๓ แม้จะมีบางช่วงสมัยในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ ที่

ลัทธิขงจื๊อเสื่อมความนิยม บางกลุ่มของชาวเวียดนามที่มีอิทธิพลในขณะนั้นให้ความนิยมและอุปถัมภ์ศาสนาพุทธและมีบางกลุ่มที่ยังคงรักษาลัทธิขงจื๊อไว้ จึงเข้าสู่วัฏจักรของการช่วงชิงการเข้ามามีบทบาทสร้างสังคมเวียดนามระหว่างลัทธิขงจื๊อและพุทธศาสนาสุดแล้วแต่ว่ากษัตริย์องค์ใด สมัยใด จะนิยมลัทธิใด และเมื่อถึงศตวรรษที่ ๑๙ เป็นยุคแห่งการเฟื่องฟูของลัทธิขงจื๊ออย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผู้ปกครองเวียดนามในยุคนั้นได้คัดลอกรูปแบบทางสถาบันต่าง ๆ ของจีนสมัยราชวงศ์ชิงมาใช้ และในยุคนั้นเองที่ผู้เขียนได้เปิดประเด็นไว้อย่างกว้างๆ เกี่ยวกับการใช้ลัทธิขงจื๊อเป็นเครื่องมือในการต่อต้านอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกและคริสต์ศาสนา

ภาพของสังคมเวียดนามที่ผู้เขียนนำเสนอมาตั้งแต่ต้นมีความกระจ่างในด้านทำให้ผู้อ่านมองเห็นบทบาทและความสำคัญอย่างสูงของ “ลัทธิขงจื๊อ” ในการสร้างรัฐ สร้างสังคมเวียดนาม แต่อีกด้านหนึ่งของลัทธิขงจื๊อที่ผู้ปกครองเองนำไปใช้ที่ทำให้เป็นบ่อเกิดการแบ่งแยก แบ่งชั้นของสังคม และปัญหาต่าง ๆ นั้นดูเหมือนว่าผู้เขียนเพียงได้เปิดประเด็นทิ้งไว้ หรือจะกล่าวไว้บ้างก็อย่างแผ่วเบาเต็มที่ คำอธิบายในแง่มุมนี้ยังมีความ

หมายอีกมากเกินกว่าที่จะหลีกเลี่ยงไปเสียเลย นอกจากนั้น บางตอนของคำอธิบายถึง เช่น สามบรรทัดสุดท้ายของหน้า ๘๓ ที่ว่า “...ลัทธิขงจื๊อรับใช้ระบบรวมศูนย์อำนาจของผู้ปกครองได้ดีกว่าพุทธศาสนาซึ่งได้เสื่อมความนิยมไปเพราะไม่มีหลักการที่สนับสนุนอำนาจรัฐได้แน่นอน...”

บริบทดังกล่าวผู้เขียนยังไม่ได้อธิบายให้ชัดเจนและก็ยังไม่ได้พิสูจน์ให้เห็นพอที่จะยืนยันได้แน่นอนลงไปว่า “พระพุทธศาสนาไม่มีหลักการที่สนับสนุนอำนาจรัฐ” ในยุคจารีตได้แน่นอน โดยข้อเท็จจริงแล้วผู้ปกครองเวียดนามส่วนใหญ่เลือก “ลัทธิขงจื๊อ” เป็นอุดมการณ์รัฐก็เพราะปัจจัยแวดล้อมที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชนชั้นปกครองได้ดีกว่า ประสพการณ์ทางประวัติศาสตร์ของเวียดนามก็เป็นปัจจัยสนับสนุนการเลือกรับลัทธิขงจื๊อ มีได้อยู่ที่พุทธศาสนาขาดคุณสมบัติหรือการมีคุณสมบัติของลัทธิขงจื๊อ ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์เวียดนามเอง การใช้ลัทธิขงจื๊อในการสร้างอำนาจรวมศูนย์แก่ผู้ปกครองก็ประสบกับความล้มเหลวมาแล้วหลายยุคสมัยเช่นกัน อีกประการหนึ่งก็ยังมีรัฐจารีตอื่น ๆ อีกมากทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้อเลือก “พุทธศาสนา” เป็นหลักสนับสนุนอำนาจรัฐ

มาโดยตลอดโดยไม่ต้องเปลี่ยนลัทธิความเชื่ออื่นใด ดังนั้นแนวคิดจากข้อความดังกล่าวเท่ากับให้คำตอบที่ผู้อ่านยังต้องมีคำถามต่อไป เป็นที่ปรากฏชัดเจนว่าผู้เขียนมักจะเน้นความสำเร็จสูงสุดของ “ลัทธิขงจื๊อ” ในส่วนที่สร้างให้รัฐและสังคมเวียดนามมีความมั่นคง ความมีระเบียบวินัยและความสงบสุขตลอดจนสร้างให้รัฐเวียดนามเป็นอาณาจักรที่เข้มแข็ง แต่ในส่วนที่กลับกันอันแสดงถึงความล้มเหลวของการใช้ลัทธิขงจื๊อนั้น ดูเหมือนว่ายังคงถูกปล่อยทิ้งไว้เป็นส่วนมาก มีบางส่วนเหมือนกันที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ แต่ก็เป็นไปอย่างรวบรัดและเบาบางมาก การวิเคราะห์จึงขาดความสมมูลไปอย่างน่าเสียดาย อย่างไรก็ตามก็พิจารณาโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สารนิพนธ์ฉบับนี้จัดว่าเป็นผลงานวิชาการที่ได้รับความสำเร็จในระดับหนึ่ง

การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชิงประวัติศาสตร์ จากสารนิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาทั้งหมดที่กล่าวมา ถึงแม้ว่าคุณภาพทางวิชาการในแต่ละฉบับจะเหลื่อมล้ำกันอยู่บ้าง แต่ก็ในระดับที่ไม่แตกต่างกันชัดเจนมากนัก สิ่งเหมือนกันทุกฉบับก็คือการใช้หลักฐานเอกสารซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมแนวความคิดและกระบวนการวิเคราะห์เป็นอย่างมากนั้น ปรากฏ

ว่าสารนิพนธ์ทุกฉบับยังคงมีแนวทัศนะให้ความสำคัญและความเชื่อถือกับหลักฐานที่เป็นเอกสารทางตะวันตกซึ่งมักจะได้แก่ เอกสารภาษาอังกฤษเป็นหลัก ส่วนเอกสารพื้นเมืองตามท้องถิ่นที่ทำการศึกษาวิจัยนั้นยังอยู่ห่างไกล และมีความเป็นไปได้น้อยมากที่ผู้ศึกษาวิจัยจะสามารถเสาะหาและหยิบยกมาใช้ เนื่องจากอุปสรรคและข้อจำกัดนานาประการ การที่จะสามารถศึกษาวิเคราะห์จากแนวคิดหลักฐาน และระบบพื้นเมืองได้อย่างมีความหมายที่อาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ประการใดได้นั้นก็คงจะต้องเป็นอีกก้าวหนึ่งต่อไปในอนาคต

ปัจจุบันนี้ ผู้เขียนสารนิพนธ์ดูเหมือนว่าจะพบกับปัญหาคลายคลึงกัน ปัญหานั้นก็คือความยุ่งยากลำบากในการถ่ายทอด “ความ” และ “คำ” ในภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทยให้ได้แนบเนียนในความหมายและหมดจดสละสลวยในการเรียบเรียง ตลอดจนอ่านคำและสะกิดคำภาษาไทยให้ถูกต้องเป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้จะพบว่า คำในภาษาอังกฤษซึ่งเป็นคำเดียวกัน แต่ในสารนิพนธ์เขียนเป็นภาษาไทยไปคนละทาง

สองทางอย่างปราศจากกฎเกณฑ์ใด ๆ นอกจากจะเขียนและอ่านคำแตกต่างกันไปในแต่ละเล่มแล้ว ภายในเล่มเดียวกันในแต่ละหน้าหรือแม้แต่บรรทัดเดียวกัน ความสัมพันธ์อันเกิดจากการขาดความระมัดระวังในการใช้ภาษาไทยก็ยิ่งปรากฏแก่สายตาผู้อ่านอยู่เป็นนิจ ถ้าเพียงแต่จะช่วยกันอนุรักษ์ “คำ” ภาษาไทยอันเป็นที่ยอมรับและใช้กันมาแต่เดิมและเอาใจใส่ศึกษา “คำ” ตามศัพท์บัญญัติหรือกฎเกณฑ์ที่มีอยู่แล้วเป็นบรรทัดฐานโดยสม่ำเสมอแล้วก็เท่ากับเป็นการสร้าง “ความน่าเชื่อถือ” ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของงานเขียนทางวิชาการที่ไม่ควรมองข้ามไป

อย่างไรก็ตาม คุณค่าพึงประเมินได้จากผลงาน “สารนิพนธ์” เหล่านี้โดยทั่วไปแล้วก็คือ แนวทางความคิด และสารัตถะหลากหลายแง่มุมที่จะได้ประโยชน์พอสมควรต่อการศึกษา “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” หรือมีฉะฉานอย่างน้อยก็กระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องราวตามดินแดนต่าง ๆ ในอาณานิคมต่อไป ●